

Asia: VN/35729/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Ammatillinen järjestö tai edunvalvoja

Lausunnonantajan lausunto

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Ei

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Annettu ehdotus sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta on huomattavan laaja ja sillä muutettaisiin hyvin perusteellisesti Suomessa toteuttavaa ja tarjottavaa sosiaalihuoltoa. Ehdotus ei kokonaisuudessaan ole kannatettava, koska siinä tavoitellaan liian suuria uudistuksia liian nopeassa ajassa ilman riittävää valmistelua, kehittämistä ja vaikutusten arviointia, etenkin lapsivaikutusten arviointia. Kokonaisuudessaan on sosiaalihuollon merkityksen aliarvioimista esittää, että näin merkittäviä uudistuksia ei tarvitsisi valmistella huolellisemmin, monialaisemmin ja perustellummin. Ehdotuksen tekemiseen on myös osallistettu aivan liian vähän olennaisia tahoja, kuten työntekijöiden edustajia johtaja- ja päällikkötahojen sijasta, järjestöjä ja muita palvelunkäyttäjiä edustavia tahoja, joilla on ensi käden tietoa sosiaalihuollon tämän hetken tilan vahvuuksista ja heikkouksista.

Ehdotus sisältää joitakin ansioita esim. asiakasmäärien määrittelystä, lasten ja nuorten mielenterveystyöstä ja päällekkäisen lainsäädännön tarkastelusta, mutta kokonaisuudessaan toteutuessaan esitys sisältää liian paljon riskejä palvelujärjestelmän tasapuolisuuden ja oikeudenmukaisuuden, työntekijöiden ja asiakkaiden oikeusturvan sekä hyvinvointipalveluja kohtaan koetun kansalaisluottamuksen kannalta. Sosiaali- ja terveyspalvelu-uudistuksella on tavoiteltu alueellisten hyvinvointierojen tasaamista sekä palveluiden tasalaatuisuutta. Annettu ehdotus väljentää lainsäädäntöä monelta osalta siten, että hyvinvointialuekohtaisia tulkintaeroja voi

syntyä paljon ja seurauksena voi olla sosiaalipalveluiden järjestämisen merkittävät erot alueiden välillä alueiden taloustilanteen mukaan, ei todetun palvelutarpeen mukaan.

Ehdotuksessa on ilahduttavaa sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen arvostaminen niin tärkeäksi osaksi sosiaalihuoltoa, että se pitää nostaa ensisijaiseksi tavaksi vastata asiakkaiden tarpeisiin. Tämä arvostus jää kuitenkin lopulta näennäiseksi, koska ehdotuksessa ei aidosti tunnisteta sosiaalihuollon palveluprosessien ominaispiirteitä, asiakkaiden tilanteiden vaativuutta ja kompleksisuutta sekä minkälaisia muita resursseja ammattihenkilöillä on oltava käytössä oman ammattitaidon ja ammatillisen osaamisen lisäksi – erityisesti riittävästi käytettävissä olevia sosiaalipalveluita. Esityksessä mainitaan useasti, että sen tavoitteena on purkaa sosiaalihuollon palvelukeskeisyyttä ja että sen sijaan sosiaalihuolto olisi ”kokonaisvaltaisempaa tuen tarpeeseen vastaamista”, juuri sosiaalihuollon ammattihenkilöiden ensisijaisen työskentelyn kautta. Tämä näkyy myös säädöstekstitalasolla, kun maininnat sosiaalipalveluista on korvattu useissa pykälissä sosiaalihuoltoon viittaamisella. Tämä ajatus valitettavasti näyttäytyy esityksessä tavoitteena kohti residuaalisempaa sosiaalihuoltoa, jossa karsitaan velvoitteita järjestää erillisiä, erikoistuneita palveluita täydentämään ja tukemaan sosiaalihuollon ammattihenkilöiden johtamaa asiakasprosessia. Esityksessä siten painotetaan sosiaalityön merkitystä asiakkaiden auttamisessa, luomatta ja järjestämättä kuitenkaan riittäviä rakenteita, jotta tavoitteellisessa sosiaalityössä voitaisiin tosiasiallisesti onnistua.

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Ei

Perustelut tiiviisti esityksen tavoitteista?

Esityksen tavoitteita määritellään sanoilla selkeyttäminen, yksinkertaistaminen, joustavoittaminen, oikea-aikaisuus ja sääntelyn keventäminen. Esityksen ehdotukset luovat kuitenkin liian väljät raamit sosiaalihuollon johdonmukaiselle järjestämiselle tasapuolisesti maan laajuisesti. Sosiaalihuolto on ollut jatkuvasti alisteisessa asemassa terveystalouteen, kun puhutaan ”sotesta” tai hyvinvointialueiden palvelutarjonnasta, eikä sosiaalipalveluiden merkitystä ole aidosti tunnistettu ihmisten hyvinvoinnin turvaamisessa sekä loppujen lopuksi yhteiskuntarauhan ylläpitäjänä. Annetulla ehdotuksella mahdollistettaisiin sosiaalihuollon järjestämiseen entistä enemmän tulkinnanvaraa ja leikkaamisen varaa, kun ei säädeltäisi enää niin selkeästi järjestettävistä palveluista tai prosesseista. Tästä näkökulmasta on erikoista todeta, että esityksellä tavoitellaan esim. oikea-aikaisuutta, kun sekavuus palvelukokonaisuuksissa ja palveluprosesseissa lisääntyy, tai että yhteisen lapsiperhepalvelun luomisella tavoiteltaisiin joustavammin palvelutarpeeseen vastaamista, kun kyseisen palvelun muodostamisessa rikotaan useita toimivia rakenteita ja rahoitus vähenee. Nykyisessä hyvinvointialueiden ja valtion taloustilanteessa ei voida olettaa, että hyvinvointialueet järjestäisivät palveluita yli lakisääteisen minimin. Siten lainsäätäjä ei voi siirtää vastuutaan riittävän palvelutason määrittämisestä hyvinvointialueille siinä määrin, mitä annettu esitys mahdollistaa.

Esityksen kokoavana tavoitteena esitetään sosiaalihuollon vaikuttavuuden lisäämistä. Esityksen pohjalta kuitenkin vaikea hahmottaa, minkälaiseen perusteelliseen vaikuttavuusarviointiin tai mallintamiseen päätelmä vaikuttavan sosiaalihuollon mahdollistamisesta pohjautuu, ja minkälaisia välineitä, keinoja ja rakenteita ehdotetut uudistukset tosiasiallisesti luovat sosiaalihuollolle

vaikuttavamman ja tehokkaamman työn tekemiseksi. Pelkona on, että esityksen sanotaan edistävän vaikuttavaa ja kustannustehokasta sosiaalihuoltoa, ja kun tässä ei onnistuta, haetaan syytä epäonnistumiseen työntekijöistä eikä rakenteista, jotka eivät luo edellytyksiä esityksen tavoitteiden saavuttamiselle.

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Pykälässä tulisi säätää velvoittavasti hyvinvointialueen velvollisuudesta järjestää erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan sosiaalihuollon palvelut siten, että ne turvaavat erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan välttämättömän huolenpidon ja toimeentulon. Erityisen tuen tarpeessa olevat henkilöt ovat erityisen haavoittuvassa asemassa ja heidän perusoikeuksien toteutumisen turvaaminen täytyy säätää hyvinvointialueille velvoittavammin kuin nyt ehdotettu etenkin, kun nyt esitetystä on poistettu nykyisen sosiaalihuoltolain pykälä 46, jossa on hyvinvointialuetta velvoittavaa sääntelyä erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan turvaamisesta. Lisäksi erityisen tuen tarpeessa olevat henkilöt tarvitsevat laillistetun sosiaalityöntekijän ammattitaitoa, joten pykälässä tulisi säätää myös siitä, että erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan omatyöntekijän tulisi olla laillistettu sosiaalityöntekijä.

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Mikäli nyt ehdotetulla pykälällä kumottaisiin nykyisessä laissa olevat erityisiä asiakasryhmiä koskevat pykälät heidän hyvinvointinsa tukemisesta, tulisi nyt ehdotetussa pykälässä huomioida näiden asiakasryhmien erityiset tarpeet ja erityisesti hyvinvointialueen velvollisuus heidän hyvinvoinnin tukemisessaan. Nyt ehdotettu muotoilu ”Hyvinvointialueen on tarjottava hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistäviä toimia erityisesti niille henkilöille, joiden elinoloihin tai elämäntilanteeseen liittyy erityisiä hyvinvointia uhkaavia tekijöitä.” on tähän riittämätön, kun se rajautuu ainoastaan elinoloihin tai elämäntilanteeseen.

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

On ilahduttavaa, että sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta ja niiden merkitystä arvostetaan siten, että ne nähdään ensisijaisina asiakkaiden auttamisessa. Ehdotuksessa ei kuitenkaan tunnisteta riittävästi sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen prosessimaisuutta ja sitä, että yksin sosiaalityön tai sosiaaliohjauksen tuella ei pystytä vaativissa ja monialaista tukea tarvitsevista asiakastilanteista saamaan tarvittavaa muutosta aikaiseksi. Esityksessä annetaan valitettavan suppea kuva siitä, minkälaisen ja kuinka vaativien asiakastilanteiden kanssa sosiaalityössä ja sosiaaliohjauksessa työskennellään eikä esityksessä mainittu voimavarojen vahvistaminen ole useinkaan riittävä tavoite työskentelylle. Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus ei voi olla vaikuttavaa, jos sosiaalihuollon ammattilaisilla ei ole riittäviä mahdollisuuksia järjestää asiakkailleen heidän tarpeisiinsa vastaavia palveluita ja

tukea. Ehdotuksessa sosiaalityön ja sosiaalityön ensisijaisuutta korostetaan siten liikaa, että ei tunnisteta tarvittavan palveluvalikoiman välttämättömyyttä vaikuttavan sosiaalihuollon järjestämisessä. Jos painotetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen ensisijaisuutta asiakkaan tarpeisiin vastaamisessa, tarkoittaa se myös lisääntyvää työmäärää näille ammattiryhmille olettaen, että asiakkaiden määrä ei olennaisesti vähene. Siten yksittäisen asiakkaan asioiden hoitamiseen tarvittava aika lisääntyy, samalla kun vaade vastata yhä useamman asiakkaan palvelutarpeeseen myös lisääntyy, eikä tämä ole kestävä tilanne. Mitä enemmän sosiaalityöntekijän tai sosionomin työllä odotetaan olevan vaikuttavuutta, sitä enemmän pitäisi mahdollistaa menetelmällisen työn tekeminen eikä hallitsemattomilla asiakasmäärillä tämä ole mahdollista.

Pykälään tulisi kirjata, että asiakkaan palvelutarpeen arvioinnista vastaava sosiaalihuollon ammattihenkilö arvioi, jos asiakkaan tuen tarpeisiin ei kyetä vastaamaan yksin sosiaalityön tai sosiaaliohjauksen keinoin. Nyt pykälä jättää sen auki, että kuka tästä arvioinnista vastaa ja tämän auki jättäminen voi johtaa valtakunnallisesti kirjaviin käytäntöihin ja siihen, että asiakkaiden oikeus saada sosiaalipalveluja ei tosiasiallisesti perustu asiakkaan yksilölliseen tilanteeseen, vaan hyvinvointialueen luomiin yleisiin kriteereihin. Tällainen toimintatapa ei kuitenkaan tue tosiasiallisen muutostyön tuloksellisuutta, ja on ristiriidassa pykälän lähtökohtaisen tavoitteen eli sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen roolin vahvistamisessa.

15§ Pykälässä tulisi säätää selkeämmin siitä, että sosiaalihuollon ammattihenkilö vastaan asiakkaan tuen tarpeen arvioinnista ja että sosiaalihuollon ammattihenkilö järjestää tähän palvelutarpeen arviointiin pohjautuen asiakkaan tarvitseman tuen ja palvelut. Nyt ehdotetussa pykälässä ja sen perusteluissa sosiaalihuollon ammatilliseen asiantuntijatyöhön kuuluvat tehtävät luetellaan, mutta koska niitä ei linkitetä edellä mainitulla tavalla yhteen, on mahdollista, että sosiaalihuollon ammatillista asiantuntijatyötä ei tosiasiallisesti toteuteta siten, että sosiaalihuollon ammattihenkilö käyttää omaa ammatillista asiantuntemustaan yksittäisen asiakkaan tilanteessa, vaan sosiaalihuollon ammattihenkilöt toimeenpanevat hyvinvointialueen yleisiä linjauksia yksittäisten asiakkaiden tilanteissa. Myöskään tässä tilanteessa sosiaalihuolto ei ole tuloksellista tai vaikuttavaa, ja kyse on tällöin myös hyvinvointialueiden taloudellisten resurssien tuhlaamisesta.

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Ei

Perustelut tiiviisti?

Tavoitteena se, että asiakkaiden tuen tarpeisiin voitaisiin vastata nykyistä joustavammin ja oikea-aikaisemmin on hyvä. Kyseisestä tavoitteesta huolimatta keskeisten lapsiperhepalveluiden koostaminen yhden yksittäisen palvelun alle muodostaa merkittävän riskin sille, miten lapsiperheiden monialaisiin tuen tarpeisiin saataisiin jatkossa vastattua. Esitys yhdenmukista lapsiperhepalvelusta on liian laaja, valmisteluaikaa sen laadukkaalle toteuttamiselle ei jää esityksen aikataululla riittävästi ja siinä yhdistetään yhden otsikon alle liian monia, hyvin eri tavalla toteutettavia palveluita, joilla on omat erityispiirteensä ja asiakaskunnat. Tämä voi johtaa siihen, että palveluiden monimuotoisuus, joka mahdollistaa palveluiden räätälöimisen perheiden yksilöllisiin

elämäntilanteisiin, kärsii. Lakiehdotuksen mukaisena toteutettaessa lapsiperhepalvelu yhtenä laajana kokonaisuutena jättää hyvinvointialueille liian väljästi tulkintavaraa siinä, kuinka kyseistä palvelukokonaisuutta tullaan toteuttamaan, jolloin riskinä näyttäytyy palvelujen alueellinen eriytyminen, vaikka lakiesityksessä on pyritty päivittäiseen tavoitteeseen. Valitettavasti ei voida olettaa, että hyvinvointialueet järjestäisivät nykyisessä taloustilanteessa palveluita enemmän tai monipuolisemmin kuin mikä lain vaatima minimitaso on, minkä vuoksi selkeästi laissa määriteltyjen palvelumuotojen lopettaminen tarkoittaa käytännössä niiden loppumista. Näin merkittävällä tavalla olemassaolevia palveluita yhdistävä ja samalla lopettava suunnitelma pitäisi pilotoida ja sen vaikutukset, etenkin lapsivaikutukset, arvioida kattavasti ennen sen voimaantuloa.

Lisäksi esityksen pohjalta jää epäselväksi se, kuka tekee lopullisen päätöksen palvelun myöntämisestä, erityisesti sellaisissa organisaatorakenteissa, joissa lapsiperhesosiaalityö ja lastensuojelun avohuolto on nykyisellään eriytetty omiksi palveluikseen.

Taloudellisen tuen myöntäminen tulisi laajentaa koskemaan myös niitä asiakkuudessa olevia lapsia, jotka eivät ole erityisen tuen tarpeessa ja siten ehdotus taloudellisen tuen myöntämisestä myös sosiaalihuoltolain perusteella on kannatettava.

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Lakimuutos selkiyttäisi sosiaali - ja työllisyyspalveluiden rooleja. Liiallisen byrokratian purkaminen ja palveluiden joustavoittaminen on aina tervetullutta, jotta palveluihin pääsy nopeutuisi.

Nykypalveluilla on tietty rakenne, kesto, tavoitteet ja mahdollisuus tukea ihmisiä elämänhallinnan haasteissa, kuten myös mahdollisuus vahvistaa työ- ja toimintakykyä. Uudistuksessa nämä vielä puuttuvat, tavoitetta lukuunottamatta. Epäselväksi jää, jäisikö uudistuksessa osa palvelua tarvitsevista palvelujen ulkopuolelle ja ilman tukea. On myös huomioitava, osaavatko ihmiset hakeutua suunniteltuihin palveluihin ja ovatko he tietoisia oikeuksistaan.

Pitkään työttömänä olleet tarvitsevat usein sosiaali - ja terveystalvveluja tilanteensa edistämiseen ja samalla hyvin matalan kynnyksen toimintaa, josta saa onnistumisen kokemuksia ja vahvistusta itsetuntoon sekä työelämätaitoihin, jotta ylipäänsä ajatus työllistymisestä olisi joskus mahdollinen. Toivottavaa olisi, että uusissa palveluissa olisi ns. oikeita työtehtäviä, joissa saataisiin näyttöä työ- ja toimintakyvystä. Se hyödyttäisi aidosti jatkosuunnitelmien tekoa, esim. osatyökykyisten osalta

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

Pykälässä §12 sosiaalihuollon henkilöllisestä soveltamisalasta olisi hyvä tarkentaa määritelmää, jolloin henkilö voi hakeutua kotikuntansa ulkopuolella oleskelun tilanteessa sosiaalihuollon piiriin. Liian väljä säädös voi johtaa tilanteisiin, jolloin tilannekohtaisista tulkintaeroista johtuen asiakas voidaan ohjata hakeutumaan kotikuntaansa ja jättää tuetta, ja tämä voi aiheuttaa tarpeettomia kustannusriitoja alueiden välillä.

**9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4)
Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?**

Ei

Perustelut tiiviisti?

Ehdotuksessa uudeksi laiksi on neuvonnan ja ohjauksen osalta 6 §:stä poistettu maininta siitä, että neuvonnassa ja ohjauksessa on kiinnitettävä erityistä huomiota erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden neuvontaan ja ohjaukseen. Huomion kiinnittäminen erityisen tuen tarpeessa olevien neuvonnan ja ohjauksen saamiseen tulisi sisällyttää myös uuteen lakiin neuvonnan ja ohjauksen osalta.

Nykyiseen palvelutarpeen arviointiin sisältyvästä aikarajasta luopumiseen osana tuen tarpeen arviointia sisältyy riski, että se heikentää asiakkaan oikea-aikaisen tuen saamista erityisesti kompleksissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden kohdalla. Nykyisessä muodossaan kolmen kuukauden aikaraja velvoittaa tekemään päätöksen asiakkaan tuen tarpeeseen vastaamisesta viimeistään kolmen kuukauden kuluttua asian vireille tulosta. Mikäli aikarajasta luovutaan, riskinä näyttäytyy, että tuen tarpeen arviointi ja päätös tarvittavasta tuesta venyy asiakkaan näkökulmasta kohtuuttomasti. Nykyinen määräaika myös antaa asiakkaalle selkeän aikamäärän siitä, kuinka kauan korkeintaan hänen tuen tarvettaan tullaan arvioimaan. Erityisesti nykyisessä tilanteessa, jossa hyvinvointialueisiin kohdistuu merkittäviä säästöpaineita, näyttäytyy aikarajoista luopuminen riskinä sille, että arviota tekevien ammattihenkilöiden määrää voidaan mahdollisesti vähentää, jos työtä eivät enää ohjaa selkeät aikarajat, joiden toteutuminen vaatii riittävää työn resursointia. Vaarana esityksessä aikarajojen muuttamisen osalta on myös se, että sen jälkeen, kun asiakkaaseen on otettu yhteyttä 7 arkipäivän kuluessa, asiakkaan asiat jäävät jonoon tai hoitamatta siten, että todettuun tuen tarpeeseen ei lähdetä järjestämään riittävässä ajassa palveluita ja tukea. Varhaisessa vaiheessa kontaktin saaminen ei vielä tarkoita oikea-aikaisesti järjestettäviä palveluita, ja mikäli palvelutarpeeseen vastaamisen aikarajat jätetään määrittelemättä, tarkoittaa se asiakkaiden tilanteiden vaikeutumista ja kustannusten kasvamista raskaimpien palveluiden tarpeena.

Nykyilainsäädännön määrittelyä palvelutarpeen arvioinnin toteuttamisesta on asiallista tarkastella, koska ajoittain palvelutarpeen arvioiden tekeminen on voinut olla kankeaa ja järjestelmälähtöisesti ohjattua mitä tulee esim. toistuviin palvelutarpeen arviointeihin lyhyellä ajalla ja palvelutarpeen arviointien kirjallisiin vaatimuksiin. Palvelutarpeen arvioinnin toteuttamiseen liittyvän sääntelyn väljentäminen ja tuen tarpeen arvioinnin sisällyttäminen enemmän osaksi tosiasiallista sosiaalihuollon toteuttamista ilman selkeää arviointivaihetta voi kuitenkin aiheuttaa sekavuutta palveluiden sisäisessä työnjaossa ja palveluprosessien sujuvuudessa. Nykytilassa palvelutarpeen arviointien tekemiset on usein eriytetty omaksi yksikökseen/työryhmäkseen, jossa on keskitytty ainoastaan arviointien tekemiseen, jolloin myös erityisosaaminen arviointien tekemisestä on voinut

keskittyä ja tulla hyödynnetyksi parhaiten. Jos tuen tarpeen arvioinnin toteuttamista integroidaan liialti osaksi varsinaisen palvelun toteuttamista, vaikeuttaa se työn sisällöllistä hallintaa ja voi johtaa tuen tarpeessa olevien asiakkaiden jäämistä arviointien tekemisen jalkoihin, tai toisin päin, eli laadukkaita arviointeja ei pystytä tekemään liiallisen asiakasmäärän puitteissa.

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Ei

Perustelut tiiviisti?

Asiakassuunnitelman laatimisen velvoitetta ei tule poistaa. Asiakassuunnitelma on asiakkaan oikeusturvan toteutumisen kannalta keskeinen asiakirja, josta sekä sosiaalihuollon ammattihenkilö että asiakas voivat tarkistaa, mitä asiakkaan asiassa on sovittu. Asiakassuunnitelman laatiminen ei lisää kirjaamiseen liittyvää päällekkäisyyttä, sillä jo nykyisessä lainsäädännössä asiakassuunnitelma on tarkoitettu täydentämään palvelutarpeen arviointia.

Pykälä §42 omatyöntekijän määrittelystä ei ole kannatettava. Määrittely jättää liikaa mahdollisuuksia tulkinnalle, että omatyöntekijää ei olisi tarpeen määrätä, mikä voi johtaa tilanteeseen, jolloin sosiaalihuollon asiakkaana oleva henkilö ei saa tarvitsemaansa johdonmukaisesti etenevää työskentelyä, vaikka kyseessä olisi lyhytkin asiakkuus. Sosiaalihuollon omatyöntekijyyden määrittelyssä on asiallista huomioida se, että tällä hetkellä terveydenhuollon kehittämisessä ja palveluiden saatavuudessa ollaan painottamassa omalääkärimallia, koska sillä on todettu hyötyjä palvelun laadun ja kustannusten hillitsemisen kannalta. On perusteltua ajatella, että myös sosiaalihuollossa pysyvyyteen perustuva työskentely on hyödyllisempää ja tehokkaampaa kuin jatkuvasti vaihtuvat työntekijät.

Ehdotus siitä, että omatyöntekijänä toimii asiakkaan tuen tarpeiden kannalta tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammattihenkilö, jää liian väljäksi. Lainsäädännössä tulisi nykyistä tarkemmin määritellä, millaisissa asiakastilanteissa tehtävä kuuluu sosionomille ja milloin sosiaalityöntekijälle, jotta asiakkaiden oikeusturva ja palvelujen tarkoituksenmukaisuus toteutuvat yhdenvertaisesti. Ammattiryhmä tulisi määritellä selkeämmin asiakkaan tuen tarpeen ja tilanteen vaativuuden perusteella. Riskinä liian väljässä omatyöntekijän määrittelyssä on sosiaalityöntekijöiden määrän vähentäminen kalliimpana työntekijäryhmänä ja sosiaalityön osaamisalaan kuuluvien tehtävien ja asiakkaiden omatyöntekijyyden osoittaminen sosionomeille. Liian väljä määrittely mahdollistaa myös hyvinvointialuekohtaisten erojen kasvamisen, kun ei ole yhtenäisesti selkeitä määritelmiä, minkälaisissa tilanteissa omatyöntekijänä toimii sosiaalityöntekijä ja milloin sosionomi.

Ehdotuksen mukaan erityisen tuen tarpeessa olevan henkilön sidos tehtävärakenteisiin purettaisiin laista täysi-ikäisten henkilöiden osalta. Samoin erityisen tuen tarpeessa olevan henkilön tuen tarpeen arvioinnista vastaavan henkilön ei kaikissa tilanteissa tarvitsisi olla sosiaalityöntekijä. Tätä ei voi missään nimessä kannattaa, koska erityisen tuen tarpeessa oleva henkilö on nimenomaan erityisen haavoittuvainen, hänen palvelujensa ja tuen tarpeiden arviointi edellyttää kokonaisuuden

hallintaa, joka perustuu sosiaalityöntekijän koulutukseen (laki, sosiaalioikeus, moniammatillinen yhteistyö, suojelullinen näkökulma). Poistamalla vaatimuksen sosiaalityöntekijästä, riski on, että tarpeisiin ei vastata kokonaisvaltaisesti, mikä voi heikentää asiakkaan oikeusturvaa ja saamaa tukea. Ehdotus heikentää palvelun laatua, koska erityisen tuen asiakkaan tilanteet ovat usein monimutkaisia ja vaativat laaja-alaista osaamista.

Ei ole hyväksyttävää, että sosiaalihuollon asiakkaan omatyöntekijän voisi toimia missään tilanteessa terveydenhuollon ammattihenkilö. Jos sosiaalihuollon odotetaan tarjoavan vaikuttavasti apua tuen tarpeessa olevalle henkilölle, on tällöin sosiaalihuollon järjestämisestä vastattava sosiaalihuollon ammattihenkilö.

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Asiakasmitoituksen määrittelemisen myös sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa olevien lasten osalta turvaa tasapuolisen kohtelun ja palvelut erityistä tukea tarvitseville lapsille. Työntekijöiden asiakasmäärän ollessa rajattu työn kuormitus vähenee, jolloin asiakkaalle tarjottava aika lisääntyy ja työn laatu parantuu. Oleellista on järjestää riittävät sosiaalityöntekijäresurssit, ettei asiakkuuteen tarvitse jonottaa tai palveluja jouduta odottamaan. On myös tarpeen ohjata selkeämmin tilanteita, jolloin mitoitus voidaan ylittää, jotta poikkeamisen mahdollisuudesta ei tule standardi.

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

-

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Ehdotus on pääosin kannatettava. On perusteltua, että sosiaalihuollon lakiuudistuksessa halutaan rajata kaikkein vaativimmista ja juridisesti merkittävimmistä tehtävistä nimenomaan sosiaalityöntekijöille, koska niissä käytetään julkista valtaa ja tehdään asiakkaiden oikeuksiin voimakkaasti vaikuttavia ratkaisuja, ja tehdään asiakkaiden perusoikeuksiin voimakkaasti vaikuttavia ratkaisuja. Haluamme korostaa sosiaalityöntekijän yliopistokoulutuksen ja erityisen asiantuntemuksen merkitystä sosiaalihuollon asiakkaiden oikeusturvan sekä yhteiskunnallisen vaikuttavuuden näkökulmasta. Yliopistokoulutuksessa korostuvat erityisesti lainsäädännön soveltaminen, vaativien ja kompleksisten asiakastilanteiden arviointi sekä juridisesti merkittävien päätösten valmistelu. Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden oikeus

sosiaalityöntekijän asiantuntemukseen tulee turvata kaikissa palveluissa, eikä heidän tukensa saa rajoittua pelkkään yleiseen ohjaukseen tai neuvontaan. Esitys kuitenkin jättää melko paljon tulkinnanvaraa sen suhteen, mitkä ovat sellaisia asiakastilanteita ja asiakkuuksia, joissa tarvitaan sosiaalityön erityistä asiantuntemusta. Riskinä on, että hyvinvointialueiden erilaisista tulkinnoista johtuen asiakkaiden oikeus sosiaalityöhön ei toteudu tasapuolisesti.

On hyvä, että tutkimuksellisen ja kokemuksellisen tietopohjan sekä rakenteellisen näkökulman soveltamista yliopistokoulutuksen käyneiden sosiaalityöntekijöiden erityisenä tehtävänä on pykälässä korostettu. On kuitenkin huomioitava, että erityisesti rakenteellinen sosiaalityö ja rakenteellisen näkökulman soveltaminen kuuluu kaikille sosiaalihuollon ammattilaisille, vaikkakin rakenteellisen sosiaalityön asiantuntijuus on korostunut sosiaalityöntekijän työssä koulutus pohjasta ja osaamisesta johtuen.

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Ehdotus sosiaalityön johtavasta viranhaltijasta, jonka kelpoisuusvaatimus on sosiaalityöntekijä, on kannatettava. Se vahvistaisi sosiaalityön ja sosiaalihuollon asemaa sote-integraatiossa tasavertaisemmaksi terveydenhuollon kanssa sekä sosiaalityön kehittämistä hyvinvointialueilla. Lisäksi se mahdollistaisi esimerkiksi rakenteellisen sosiaalityön kehittämisen ja toteutumisen, sosiaalityön näkökulman näkyväksi tekemisen sekä kaikille palvelutehtäville yhteisten sosiaalityön asioiden yhteen johtamisen hyvinvointialuetasoisesti nykytilaa paremmin.

Tehtävän tulisi kuitenkin olla tarkoin määritelty ja käytäntöön sidottu, jotta ehdotetun tehtävän perustamisen taustalla olevat tavoitteet voivat aidosti toteutua eikä tehtävä jää nimelliseksi. Ehdotuksesta ei käy selkeästi ja konkreettisesti ilmi, miten tavoitteiden toteutuminen käytännössä varmistettaisiin. Oleellista on samalla edelleen huolehtia aidosta sote-integraatiosta, riittävästä yhteistyöstä terveydenhuollon johtavan viranhaltijan kanssa sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteensovittavasta johtamisesta.

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Sosiaalihuoltolain mukaisten kirjaamisten tulee olla tarkkoja ja kirjaamisessa on huomioitava useita eri näkökulmia, mm. ammatillisen arvion näkyminen, mitä asiakas itse tuottaa omasta tilanteestaan ja mahdollisesti eriävät mielipiteet. Kirjausten tekemisessä on merkittävää kirjauksiin kumuloitua

tieto asiakkaiden taustoista, mitä tarvitaan esimerkiksi lastensuojelussa huostaanottoja ja muita päätöksiä valmisteltaessa. Kirjauksissa tulee panostaa siten sekä ammatillisesta näkökulmasta välttämättömien ja perusteltujen tietojen kirjaamiseen sekä asiakkaan osallisuuden huomioimiseen. Sosiaalihuollon kirjaamisessa on myös huomioitava, että dokumentaatiolla voi olla suuri merkitys oikeudellisissa riita-asioissa, kuten hallinto-oikeuskäsittelyissä ja muutoksenhaussa.

Kanta-siirtymän johdosta sosiaalihuollossa on valtakunnallisesti tapahtunut suuria muutoksia kirjaamisessa ja siihen liittyvissä työtavoissa sekä käytettävissä asiakastietojärjestelmiä. Tästä johtuen nyt tässä ehdotetussa laissa ei ole perusteltua keventää kirjaamiseen liittyviä velvoitteita, sillä nykytilanne on kirjaamisen osalta vielä monin tavoin vakiintumaton. Näin ollen esimerkiksi tässä hetkessä hankituista tiedoista kirjaamiseen kuluva ajasta ja siihen liittyvistä hankaluuksista ei voi tehdä liian vahvoja johtopäätöksiä, joiden mukaan kirjaamisen velvoitteita tulee vähentää. Tilannetta tulee seurata, ja tehdä mahdollisia muutoksia vasta, kun muutostarpeista ja mahdollista saada paikkansa pitävää tietoa.

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

Asiakasmaksut ovat nousseet merkittävästi viime vuosien aikana ja niiden korottaminen edelleen heikentää pienituloisten ihmisten asemaa – ei pelkästään sosiaaliturvan varassa olevien ihmisten vaan myös pienituloisten työssäkävien. Ei voida ajatella vajetta korjattavan toimeentulotuella, koska pienituloisille työssäkävillä ei läheskään aina muodostu toimeentulotuen oikeutta.

Maksujen korotuksen riskinä on, että hoitoon ei hakeuduta ajoissa, jolloin ongelmat kertaantuvat ja kustannukset kasvavat. Yleensä suuria hoitokuluja olevilla on myös muita suuria kustannuksia terveydenhuoltoon liittyen, joten tilanne lisää heidän ahdinkoaan. Hoitomaksujen korotukset puolestaan voivat johtaa tilanteeseen, että ihmisille jää liian vähän rahaa välttämättömiin hankintoihin ja tarvikkeisiin, jotka eivät kuulu hoitomaksuilla katettaviin menoihin.

Kannatettavana voi pitää sitä, että ehdotetussa 10h ja 10j pykälissä asiakkaan palvelupäätöksen ja hänelle määrättävän asiakasmaksun välistä suhdetta selkiytetään eli että asiakkaalle määrättävä asiakasmaksu tai muutokset siinä sidotaan itse kyseistä palvelua koskevaan hallintopäätökseen, jossa tulee määritellä asiakkaan palvelun sisältö.

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

-

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

Ei

Perustelut tiiviisti?

Esityksessä on annettu perusteluita ja selvennyksiä lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista. Taloudellisia vaikutuksia ei arvioida kuitenkaan riittävällä tavalla huomioiden se, kuinka mittavasta uudistuksesta esityksessä on kyse koko hyvinvointijärjestelmää koskien, ei vain yksittäisiä palveluita koskien. Taloudellisessa arviossa keskitytään liikaa lyhyen tähtäimen säästöihin seuraavina vuosina ja otetaan riittämättömästi huomioon lakimuutosten pitkäaikais- ja oheisvaikutukset ja niistä syntyvät kustannukset, esim. kun asiakkaiden tuen tarpeisiin ei saada vastattua oikea-aikaisesti, tarve raskaammille palveluille lisääntyy eikä luoduissa rakenteissa ennaltaehkäisevälle työlle ole tosiasiallisia mahdollisuuksia.

Taloudellisissa vaikutuksissa ei myöskään ole huomioitu riittävällä tavalla niitä kuluja ja kustannuksia, joita hyvinvointialueille tulee syntymään mittavista palveluiden ja organisaatorakenteiden uudelleenjärjestelyistä, kuten odotettavissa olevista lukuisista yt-neuvotteluista.

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

Reito Lotta
sosiaalitoimen sosiaalityöntekijät ry